

Zaczarowana dorożka

KONSTANTY ILDEFONS GAŁCZYŃSKI

Zaczarowana dorożka

Natalii¹ —
która jest latarnią
zaczarowanej dorożki

I

Allegro²

Zapytajcie Artura³,
daję słowo: nie kłamię,
ale było jak ułał⁴
sześć słów w tym telegramie:
ZACZAROWANA DOROŻKA
ZACZAROWANY DOROŻKARZ
ZACZAROWANY KOŃ.

Cóż, według Ben Alego⁵,
czarnomistrza Krakowa,
„to nie jest nic takiego
dorożkę zaczarować,

dosyć fiakrowi⁶ w oczy
błysnąć specjalną broszką
i jużżeś zauroczył⁷
dorożkarza z dorożką,

ale koń — nie”. Więc dzwonię:
— Serwus, to pan Ben Ali?
Czy to możliwe z koniem?
— Nie, pana nabujali.

¹Galczyńska, Natalia (1908–1976) — polska pisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży, tłumaczka literatury rosyjskiej; żona Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego (od 1930). [przypis edytorski]

²allegro (muz.; wł.: radośnie) — tempo wykonywania utworu w muzyce: żwawo, energicznie. [przypis edytorski]

³Swinarski, Artur Maria (1900–1965) — poeta, satyryk, dramatopisarz, grafik; od 1940 do 1952 mieszkał w Krakowie, gdzie w sezonie 1945/46 był kierownikiem literackim nowo otwartego Teatru Lalki, Maski i Aktora „Groteska”. [przypis edytorski]

⁴jak ułał — dokładnie. [przypis edytorski]

⁵Ben Ali (pseud.) — właśc. Stanisław Mścichowski, działający od czasów przedwojennych sławny estradowy hipnotyzer i magik, dający objazdowe przedstawienia „hipnozy oraz czarnej i białej magii” w całej Polsce. [przypis edytorski]

⁶fiakier (daw., z fr.) — dorożka; także: dorożkarz. [przypis edytorski]

⁷jużżeś zauroczył — konstrukcja z ruchomą końcówką czasownika; inaczej: już zauroczyłeś. [przypis edytorski]

Zadrzałem. Druga w nocy.
Pocztylion⁸ stał jak pika⁹.
I urosły mi włosy
do samego świecznika:
ZACZAROWANA DOROŻKA?
ZACZAROWANY DOROŻKARZ?
ZACZAROWANY KOŃ?

Niedobrze. Serce. Głowa.
W dodatku przez frankę:

srebrne dachy Krakowa
jak „*secundum Joannem*”¹⁰,
niżej gwiazdy i liście
takie duże i małe.

A może rzeczywiście
zgodziłem¹¹, zapomniałem?

Może chciałem za miasto?
Człowiek pragnie podróży.
Dryndziarz¹² czekał i zasnął,
sen mu wąsy wydłużył
i go zaczarowali
wiatr i noc, i Ben Ali?
ZACZAROWANY DOROŻKARZ
ZACZAROWANA DOROŻKA
ZACZAROWANY KOŃ.

II

Allegro sostenuto ¹³

Z ulicy Wenecja¹⁴ do Sukiennic¹⁵
prowadził mnie Artur i Ronard¹⁶,
a to nie takie proste, gdy jest tyle kamienic
i gdy noc zielono-szalona,
bo trzeba, proszę państwa, przez cały nocny Kraków:

Miasto, Noc, Gwiazda

Noc, Miasto

⁸*pocztylion* (daw.) — listonosz; woźnica pojazdu pocztowego (niegdyś konnego, jak dorożka, będącego powozem usługowym); tu: dorożkarz. [przypis edytorski]

⁹*pika* — dawna broń piechoty, składająca się z bardzo długiego drzewca i osadzonego na nim grotu. [przypis edytorski]

¹⁰*secundum Joannem* (łac.) — według Jana; zapewne fragment liturgicznej formuły: *Sequentia sancti Evangelii secundum Joannem* (słowa Ewangelii według świętego Jana) albo też odniesienie do muzycznej *Pasji wg św. Jana* (łac. *Passio secundum Joannem*) autorstwa Johanna (Jana) Sebastiana Bacha, ulubionego kompozytora Gałczyńskiego. [przypis edytorski]

¹¹*zgodzić* (daw.) — wynająć coś; zaangażować kogoś. [przypis edytorski]

¹²*dryndziarz* (daw. pot.) — osoba powożąca *dryndę* (dorożką); dorożkarz. [przypis edytorski]

¹³*allegro sostenuto* (muz.; wł.) — sposób wykonywania utworu w muzyce: żwawo, przedłużając. [przypis edytorski]

¹⁴*Wenecja* — ulica w Krakowie, w dzielnicy Stare Miasto, ok. 1 km na zach. od Rynku Głównego. [przypis edytorski]

¹⁵*Sukiennice* — zabytkowy, renesansowy budynek pośrodku Rynku Głównego w Krakowie; pierwotnie hala targowa, mieszcząca głównie kramy z sukniem. [przypis edytorski]

¹⁶*Bujański, Jerzy Ronard* (1904–1986) — krakowski aktor i reżyser teatralny; pierwszy dyrektor i reżyser reaktywowanego w 1945 Starego Teatru, jednocześnie pracował jako dyrektor i redaktor naczelny Polskiego Radia w Krakowie. [przypis edytorski]

III

Allegretto ¹⁷

Nocne WYPYCHANIE PTAKÓW,
nocne KURSY STENOGRAFII¹⁸,
nocny TEATR KRÓL SZLARAFII¹⁹,
nocne GORSETY KOLUMBIA,
nocny TRAMWAJ, nocna TRUMNA,

nocny FRYZJER, nocny RZEŹNIK,
nocny chór męski CZEŚĆ PIEŚNI,

nocne SERWY, nocne MLEKO,
nocne TAŃCE WIECZYSTEGO,

nocne DZIŚ PARÓWKI Z CHRZANEM,
nocne TOWARY MIESZANE,

nocna strzałka: PRZY KOŚCIELE!
nocny szyl: TYBERIUSZ TROTZ,

słowem, nocni przyjaciele,
wieczny wiatr i wieczna noc.

IV

Allegro ma non troppo ²⁰

Przystaliśmy pod domem „Pod Murzynami”²¹
(eech, dużo bym dał za ten dom)
i nagle: patrzcie: tak jak było w telegramie:
przed samymi, uważacie, Sukiennicami:
ZACZAROWANA DOROŻKA
ZACZAROWANY DOROŻKARZ
ZACZAROWANY KOŃ.
Z Wieży Mariackiej²² światłem prószy.
A koń, wyobraźcie sobie, miał autentyczne uszy.

Miasto, Noc, Koń

¹⁷*allegretto* (muz.; z wł.) — tempo wykonywania utworu w muzyce: ruchliwie, nieco wolniej niż w tempie *allegro*. [przypis edytorski]

¹⁸*stenografia* — metoda szybkiego notowania przy użyciu systemu skrótów; przed rozpowszechnieniem techniki nagrań dźwiękowych stenografia była popularną metodą w pracy protokolantów, dziennikarzy i sekretarek, stosowano ją także w wojsku. [przypis edytorski]

¹⁹*Szlarafia* (z niem. *Schlaraffenland*) — baśniowy kraj obfitości i błogiego lenistwa, „kraj pieczonych gołąbków”. [przypis edytorski]

²⁰*allegro ma non troppo* (muz.; wł.) — sposób wykonywania utworu w muzyce: żwawo, ale nie zanadto. [przypis edytorski]

²¹*kamienica Pod Murzynami* a. *Pod Etiopami* — zabytkowa kamienica przy ul. Floriańskiej 1 w Krakowie, u wylotu tej ulicy na Rynek Główny, przy płn. narożniku placu Mariackiego; jej nazwa pochodzi od XVI-wiecznej płaskorzeźby przedstawiającej dwóch czarnoskórych Afrykańczyków, stanowiącej godło mieszczącej się tam wówczas apteki o nazwie „Ad Aethiopes”. Starożytni Grecy i Rzymianie nazw: Etiopia, Etiopowie używali na określenie wszystkich terenów i ludów na południe od Egiptu, określenie „Etiop” w znaczeniu „czarny człowiek” funkcjonowało w Europie również w późniejszych stuleciach. [przypis edytorski]

²²*Wieża Mariacka* — wyższa z dwu wież gotyckiej bazyliki Mariackiej w Krakowie, znajdującej się na placu Mariackim, przy płn.-wsch. narożniku Rynku Głównego; zwana Hejnalicą, gdyż jest z niej grany hejnał mariacki. [przypis edytorski]

V

Allegro cantabile ²³

Grzywa mu się i ogon białą,
wiatr dmucha w grzywę i w biały welon.

Koń

Do ślubu w dryndzie jedzie dziewczyna,
a przy dziewczynie siedzi marynarz.

Miłość, Zdrada

Marynarz łajdak zdradził dziewczynę,
myślał: Na morze sobie popłynę.
Lecz go wieloryb zjadł na głębinie²⁴.

Ona umarła potem z miłości,
z owej tęsknoty i samotności.

Ale że miłość to wielka siła,
miłość po śmierci ich połączyła.

Teraz dorożką zaczarowaną
jedzie pan młody z tą młodą panną
za miasto, gdzie jest stara kaplica,
i tam, jak w ślicznej starej piosence,
wiąże im stulą stęsknione ręce
ksiądz, co podobny jest do księżycza.

Ślub

Noc szumi. Grucha kochany z kochaną,
ale niestety, co rano

przez barokową bramę
pełną sznerklów²⁵ i wzorów
wszystko znika na amen
*in saecula saeculorum*²⁶:
ZACZAROWANA DOROŻKA
ZACZAROWANY DOROŻKARZ
ZACZAROWANY KOŃ.

VI

Allegro furioso alla polacca ²⁷

Ale w knajpie dorożkarskiej,
róg Kpiarskiej i Kominiarskiej²⁸,

²³*allegro cantabile* (muz.; wł.) — sposób wykonywania utworu w muzyce: żwawo i śpiewnie. [przypis edytorski]

²⁴*Lecz go wieloryb zjadł na głębinie* — motyw żarłocznego wieloryba-ludojada występuje w wielu baśniach i legendach, mimo że wieloryby nie żywią się ludźmi, lecz głównie planktonem, niekiedy drobnymi rybkami. [przypis edytorski]

²⁵*sznerkiel* (daw., z niem. *schnörkel*) — zawijas, ozdoba architektoniczna w kształcie esowatej linii. [przypis edytorski]

²⁶*in saecula saeculorum* (łac.) — na wieki wieków. [przypis edytorski]

²⁷*allegro furioso alla polacca* (muz.; wł.) — sposób wykonywania utworu w muzyce: energicznie, z pasją (z furją) na sposób polski. [przypis edytorski]

²⁸*róg Kpiarskiej i Kominiarskiej* — żartobliwe nazwy fikcyjnych ulic; wg Jerzego Ronarda Bujańskiego, towarzysza faktycznej nocnej wędrówki poety, miała ona swój finał w lokalu na rogu ulic Pijarskiej i Sławkowskiej, ok. 500 m na zach. od Bramy Floriańskiej, od której zaczyna się prowadząca do Rynku Głównego ul. Floriańska. [przypis edytorski]

idzie walc „Zalany Słoń”;
ogórki w słojach się kiszą,
wąsy nad kuflami wiszą,
bo w tych kuflach miła woń.
I przemawia mistrz Onoszko²⁹:
— Póki dorożka dorożką,
a koń koniem, dyszel dyszłem,
póki woda płynie w Wiśle,
jak tutaj wszyscy jesteście,
zawsze będzie w każdym mieście,

Koń, Czary

zawsze będzie choćby jedna,
choćby nie wiem jaka biedna:
ZACZAROWANA DOROŻKA
ZACZAROWANY DOROŻKARZ
ZACZAROWANY KOŃ.

²⁹mistrz Onoszko — tj. „zaczarowany dorożkarz”. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/galczynski-zaczarowana-dorozka/>

Tekst opracowany na podstawie: Konstanty Ildefons Gałczyński, Poezje, wyd. Czytelnik, 1957.

Wydawca: Fundacja Wolne Lektury

Publikacja wydana w ramach biblioteki Wolne Lektury (wolnelektury.pl).

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Paulina Choromańska, Wojciech Kotwica.

ISBN 978-83-288-7384-1

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: szczegóły na stronie Fundacji.